

Prof. Pieder Tuor

Autor(en): **Cahannes, Augustin**

Objektyp: **Obituary**

Zeitschrift: **Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)**

Band (Jahr): **44 (1958)**

PDF erstellt am: **29.06.2024**

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

† Prof. Pieder Tuor

Scriver il necrolog per in magister e menader spirtal ch'ins ha adina venerau ed admirau senza resalva ei ina missiun empau greva, cunquei ch'ins ha difficultads d'anflar ils plaid per dar expressiun sufficienta all'engraziavladad duida al defunct. Prof. dr. Pieder Tuor ei staus in tal magister e menader, e la nova, ch'il Segner hagi clamau a casa el il di de Numnasontga 1957 ha leventau in eco de malencurada buca mo tier tuts ses anteriurs scolars, mobein era en mintga vallada romontscha.

La tgina de prof. dr. Pieder Tuor ei stada ad Aquila ellas Abruzzas (Italia), nua che ses geniturs possedevan ina fatschenta. Leu eis el naschius ils 19 de fenadur 1876. Siu bab, oriunds da Breil, ei denton morts gia igl onn 1882. Per quella raschun ei la famiglia setratga a Lags, ella vischnaunca d'origin della mumma. A Lags ha il pign Pieder passentau ils onns d'affonza e frequentau la scola primara. Quels paucs onns a Lags han denton giu ina immensa influenza sin cor e spert dil futur professor. Leu ei naschida e carschida enten el quella affecziun nunde-struibla per nossa cultura e historia, che nus havein adina stuii admirar. Lags, il vitg matern, ei era staus il liug, nua prof. Tuor ha adina puspei renovau e recuvrau sias forzas per puder ademplir sia gronda e nobla missiun. Onn per onn ha el passentau leu sias vacanzas, e visitond el han ins adina survegniu l'impressiun, ch'el sesenti negliu aschi da casa, aschi ventireivels sco a Lags. Aunc en aulta vegliadetgna ha el dau expressiun a sia nunemblideivla attaschadadad al vitg matern cun ereger ina stupenta casa a Lags.

Gia cun dudisch onns va il pign Pieder sin Claustra ed entscheiva cul latin. El absolva leu quater latinas — pli biaras haveva Mustér buca da gliez temps — e serenda lu a Sviz, nua ch'el finescha il gimnasium cun la matura. Pieder Tuor raquin-tava bugen dals onns de Mustér e Sviz ed ei adina staus atta-

O Segner, dai per Tei
Muntada
A mi, pupratsch
Cun mi'entrada
Giufuns el tratsch.»

Ed alla fin de quei vehement e permanent combat, eis ei stau siu giavisch de vegnir satraus ell'umbriva d'

«Il majestus clutgèr roman»

sco el sez ha giu glorificau quel en la biala poesia: «la noda de Rueun».

Sco nus vesein era Sur Sep Fidel Cadalbert in fin poet lyric. El ha buca publicau quella massa poesias, persuerter mo buna s. E tgei breigias e stentas ch'el sedeva per ch'ei vegnien bunas e gest sco el leva! Gliez raquentan a nus pliras brevs dad el sco da siu amitg, Sur Carli Fry, screttas a mi duront ch'el publicava quellas egl Ischi. El mulava e gliemava, entochen ch'ei era bien! Ins consulteschi en quei risguard per ex. Ischi XXXII: «A nies poet giubilar Gion Cadieli (1876 — 1946); «Il maun matern»; «Igl Ave Maria sur fossa» (p. 145 — 148), sco era las aunc meglieras: «Miu anî»; «Jeu sun mo»; «Carplina cun la mort»; «La noda de Rueun» en Ischi XLII (p. 20 — 23). —

Nies car defunct scriveva dil reminent era ina buna prosa poetica romontscha. Mo donn ch'el ei buca vegnius a frida de sriver dapli! Duas caussas ch'el ha scret en prosa, sa quel che legia cun senn e patratgament mai emblidar: «Il pign Flurin empren latin» ed il necrolog classic: «Dr. med. Cathomas» ed igl empau tardiv, mo tuttina bein dau collega de lez: «dr. Aluis Tuor» (comparius ella Gasetta Romontscha), nua ch'el caracterisescha quels dus aschi different tips de carstgauns e de mie-dis ch'ins vesa els vivs e savess buca cumpletar per in'onza. El haveva ensumma in talent tut aparti de dir verdads rientas che reghegliavan e carsinavan il rir els egls e sin las levzas, senza stridar u scurvanar enzatgi pil ner d'in'unpla. Quei vala secapecha era per ses «feuilletons» secrets per tudestg ella «Nazionalzeitung» che tradeschan era sia exacta observaziun e fina psicologia. Quels meritassen senza dubi de vegnir mess per romontsch, quei che nus havein era tulenau el plirasga de far

(Per ex. «Die erste Beicht» d'in buobet ed autras skizzas). El veva veramein grond dun per la prosa poetica ed igl ei de star mal ch'el ei buca vegnius a riva de scriver pli bia, malgrad ch'il redactur digl Ischi mudergiava e tulanava el adina de dar mintg'onnn enzatgei pigl Ischi. Da l'otra vart ha Sur Sep Fidel Cadalbert mai snegau a mi in survetsch, sche jeu stuevel haver el inaga ni l'otra per ina recensium!

Ed jeu seregordel fetg bein che, a caschun della publicaziun d'in'ovra historica davart il Grischun, Sur Sep Fidel ei staus il sulet che ha buca temiu d'attaccar en plirs graus «in papa dell'istoria grischuna» avon il qual tut seruschnava en venter!

L'istoria grischuna, oravontut il temps della missiun caputschina en Rezia, era si'occupaziun predilecta. Quei fatg ei era staus la raschun che jeu hai priu pli bia contact cul permiert d'uront siu uffeci de spiritual el spital della Crusch, essend ch'era jeu sundel sestentaus da quellas varts, mo plitost davart la litteratura romontscha dils paders caputschins en Rezia, ferton ch'el veva el senn e veva era gia rimnau la gronda part dil material per scriver in di: «L'istoria della missiun retica dapi 1650 e vinavon». E dil reminent haveva el empermess quella gronda lavur per nies Ischi, sco era l'istoria locala della «Pleiv de Rueun». Quella sco era sia pli gronda lavur suls caputschins en Rezia, che fuss in tema sufficient per ina dissertaziun, ein ontras stadas sias pli caras occupaziuns ed igl ei propi de star mal ch'el ei — muort sia nauscha malsogna — buca vegnius a cantun de scriver quellas. Mo nus lein haver speironza che quei prezios material historic, sia gronda cartoteca, mondi buca denter la detta, mobein ch'ins salvi e fetschi diever de quel

Nuota smarvegl ch'ins steva tgunsch entuorn Sur Sep Fidel p. m., er'el gie in character ded aur, adina da buna luna e d'in saun e spirtus humor, purificaus da tut terrtem de quest mund entras sia pazienta veta de ver «cristgaun» e cristifideivel, sco gia siu num Fidel — al qual el ha adina fatg honor — indicava! El veva buca quella massa amitgs, mo persunter zun fideivels, sco per ex. sgr. dr. med. Coray, il fervent amitg d'art e scienza e d'in ver humanissem cristian. Era igl autur de questas modestas regurdientschas engrazia al car defunct per sia gronda beinvuglientscha viers sia persuna sco era viers nies organ della Romania, igl Ischi. Sias stentas e prestaziuns litteraras

schaus a ses anteriurs mussaders. En scadin cass ha el fatg fetg bien diever da ses onns de gimnasi, pertgei sias grondas enconuschientschas dil latin han fatg vegnir nus beinenqualgadas pigns e humiliteivels, cura che nus legevan cun el las pandectas en siu seminari giuridic a Bern.

Suenter la matura stat mintga student avon in fetg impurtont spartavia. Tgei direcziun ir? Era Pieder Tuor fuva l'entschatta buca diltut el clar, tgei clamada eleger. El serenda perquei a Ruma ed entscheiva cul studi della filosofia. Suenter seriusa ponderaziun semadira finalmein la decisiun de sededicar alla giurisprudenza. Oz astgein nus segiramein dir, che quella decisiun seigi stada buna.

Pieder Tuor sinscriva alla facultad giuridica de Friburg, frequenta denteren aunc las universitads de Bern e Berlin e doctorescha a Friburg igl onn 1903 «summa cum laude» cun la disertaziun ord la historia dil dretg «Ils libers de Lags».

Ils talents extraordinaris dil giuven docter han stimulau l'universitad de Friburg de prender en vesta quel per professor dil dretg roman. Per seprofundar e sespecialisar en quella materia serenda Pieder Tuor all'universitad de Vienna e teidla leu surtut il renomau perscrutader dil process civil roman Murezi Wlassak. A Vienna concepescha el era sia lavur de habilitaziun «Die mors litis im römischen Formularverfahren». Sin fundament de quella numna la regenza dil cantun de Friburg 1905 Pieder Tuor professor extraordinari per il dretg roman. Gia treis onns suenter, pia 1908 suonda sia nomina sco ordinarius.

A Friburg ha Pieder Tuor dociu il dretg roman per tudestg entochen 1912. Da 1912 entochen 1920 ha el aunc surpriu las lezziuns de dretg roman per franzos, aschia ch'el haveva ina professura dubla. Igl onn 1919/20 entupein nus prof. Tuor sco rector magnificus dell'universitad de Friburg. Ils onns de docent a Friburg ein stai per Pieder Tuor temps de gronda satisfacziun e muntada. Leu ha el empriu d'enconuscher sia consorta Maria Comte, ch'ei stada entochen sia mort la curteseivla, buntadeivla e fideivla cumpogna de viadi. Leu ha el giu caschun de formar ed educar duront treis lusters la gronda part dils giuvens giurists della Svizzeria catolica. A Friburg eis el finalmein grazia a sia gronda intelligenza, e sia energia e luvrusadad daventaus il scenziat renomau e renconuschiu ell'entira Svizzeria e sur ils confins de quella ora. Igl ei perquei capeivel, che prof. Pieder

Tuor ha salvau entochen la fin de sia veta ina affecziun speciala per Friburg e sia universitad.

Igl onn 1920 vegn prof. Pieder Tuor clamaus a Genevra sco docent per il dretg roman, per il dretg d'obligaziuns ed il dretg de commerci. Sia dimora a Genevra ei denton stada cuorta, essend che la regenza de Berna ha gia igl onn 1922 envidau el de surpender la sedia per dretg roman all'universitad dil marc-au federal. Entochen 1946 — igl onn ch'el ei seretratgs muort vegliadetgna — ha el dociu il dretg roman reguladamein e da temps en temps era il dretg d'ierta svizzer. Igl onn 1944/45 ei Tuor danovamein «rector magnificus» dell'universitad de Berna.

L'activitad de prof. Pieder Tuor ei stada aschi vasta e frigtgeivla, ch'igl ei buca lev de dar era mo ina survesta. Nus vesein el sco professor, sco autur d'impurtontas ovras giuridicas e sco grond promotur ed autur romontsch.

En speciala veneraziun ed engrazieivladad seregurdein nus de nies professor Pieder Tuor sco mussader. El ei buca staus in docent che presentava semplamein sia scienza als students senza sempitschar pli bia de quels. Sia entira personalitad e sia moda de plidar scuffevan ina certa cordialitad, che captivava mintga student. Siu referat era sempels e clars, era sch'ei settractava dils pli grevs e complicai problems giuridics. El veseva sez clar e saveva far clar. Muort sia cordialitad haveva era mintga student cumpleina confidonza sin el e senuspeva buca de sutta-poner era meinis pli u meins madirs al professor. Quel da sia vart haveva capientscha per tut e s'interessava de tut quei ch'il student patertgava. A professor Tuor muncava la luschezia digl um de scienza dil tutfatg. Nundumbreivlas gadas havein nus cumpignau il signur professor suenter las lecziuns dall'universitad a casa. Quasi mintgagada sesvilupava en cuort ina discussiun sur damondas de dretg, che occupavan ual el. All'entschatta sco student d'in ni dus semesters havevan nus empau retenientschas de dir nies agen meini al professor. Quel insisteva denton, ch'ins exprimi il meini, remarcond, ch'il dretg seigi nuot auter che la sauna raschun e la sauna raschun sappi in pur ni student haver ual aschibein sco in docter ni in professor.

Quella moda de conversar cun ils students quasi sco sch'els fussen de siu pèr ha acquistau l'affecziun e veneraziun de mintgin. Quei tonpli ch'ins senteva, che siu agir era dictaus d'ina buontad naturala. Surtut per nus students grischuns haveva

prof. Tuor adina in special quitau ed ina speciala carezia. Sch'in grischun s'annunziava per igl examen, era nies professor il bia pli malruasseivels ch'il candidat entochen ch'igl examen era vargaus. Sch'igl examen vegneva denton fatgs cun bien success, compareva prof. Tuor cun immens plascher al «Stamm» ed emblidava ualti ditg ded ir a casa. Nus scholars de prof. Tuor vegnin adina a salvar el en engrazievla e pia memoria sco excellent mussader e sco ver amitg patern.

En siu necrolog ella Nova Gasetta de Turitg ha prof. Pieder Liver scret, prof. Pieder Tuor havevi tut las qualitads d'in bien giurist, mo el survargavi sco mussader ed um della scienza lunschora in bien giurist. Quella perschasiun survegn mintgin, che legia sias ovras giuridicas. En emprema lingia encorscha ins immediat, ch'igl autur domina la materia en moda suverana. Ins senta ch'in «meister» scufflescha l'ovra. El vesa e sligia ils problems. Buca meins mereta admiraziun la moda e maniera, co prof. Tuor ei el cass de dilucidar damondas giuridicas, aschia ch'era il laic capescha senz'auter il problem e seperschuada della gestadad della sligiazion. Il lungatg ei sempels, mo clars e logics. El renunzia a tuttas periodas complicadas e contonscha cheutras la capeivladad necessaria. Evidentamein ha el imitau en quels graus ils auturs franzos che capeschan sco el de scriver clar e simpel e tuttina elegant. Pliras gadas ha el declarau a nus, il stil complicau seigi tuttavia buc in mussament, ch'igl autur hagi in special dun scientific.

L'emprema lavur giuridica de gronda muntada ha prof. Tuor publicau cun caschun dell'introducziun dil cudisch civil svizzer. Suenter che l'assemblea federala ha giu acceptau quel igl onn 1907, ei prof. Tuor sededicaus cun tutta forza alla introducziun dil dretg niev. En in ciclus de referats, ch'el ha teniu da Tavau entochen Brig, ha el tractau systematicamein il niev dretg civil svizzer, comparegliond quel cun il dretg veder e punctuond las midadas. Quels referats han formau il fundament per igl enconuschent cudisch «Das neue Recht», che prof. Tuor ha publicau 1912, igl onn ch'il cudisch civil svizzer ei ius en vigur. Quella publicaziun ei stada l'emprema descripciun totala de nies dretg civil svizzer ed ha contribuü grondamein per far quel enconuschents e capeivels agl entir pievel svizzer. Il «dretg niev» de prof. Tuor ei staus ditg in instrument nundispensabel per ils students de dretg ed in fideivel cusseglader per mintga advocat e

derschader, gie per tut tgi che s'interessava de damondas dil dretg civil. Suenters biabein in decenni ei la ediziun denton stada exhausta, aschia ch'il cudisch era buca de survegnir. Igl autur de questas lingias seregorda aunc fetg bein, ch'el ha suttascrit cun ils auters students de Berna ina petiziun a prof. Tuor, sin quei ch'el procuri ina nova ediziun. Prof. Tuor che ha giu buca pign plascher de quella demarscha, ha declarau a nus suenter haver retschert la petiziun: gie sch'ils students giavischan, lu stoi jeu semetter vid la lavur.

Cun caschun della secunda ediziun settractava ei buca pli d'introducir in dretg niev. Per quella raschun ha prof. Tuor transformau empau si'ovra, laschond curdar las expectoraziuns davart la midada dil dretg. El ei seconcentraus sin la descripsiun sistematica dil dretg civil svizzer, risguardond a medem temps la practica della dertgira dapi ch'il Cudisch civil svizzer ei ius en vigur. La secunda ediziun ei comparida 1932 sut il tetel «Das Schweizerische Zivilgesetzbuch». Il cudisch ei staus fetg beinvegnius ton als students sco als umens della practica. Ch'el ha satisfatg ad in grond basegns, demuossa il fatg, ch'el ei comparius igl onn 1953 en sisavla ediziun.

La gronda part della lavur scientifica de sia veta ha prof. Tuor dedicau a siu grond commentari dil dretg d'ierta. Ei settracta veramein d'ina ovra monumentalala, che sto vegnir consultada oz da mintgin che s'occupescha pli detagliadamein de damondas dil dretg d'ierta. Il commentari de Tuor ei fetg savens decidents buca mo per las dertgiras districtualas e cantonalas, mobein era per la dertgira federala.

Las empremas furniziuns dil commentari ein comparidas cuort suenter ch'il cudisch civil svizzer ei ius en vigur. La davosa furniziun arriva igl onn 1929. L'entira ovra ha dau in tom de varga 1100 paginas. Quei che nus admirein vid quella publicaziun monumentalala ei puspei en emprema lingia la sempladad e capeivladad dil lungatg e la sistematica clara, aschia ch'era il laic legia e capescha senza difficultads. Buca meins admiraziun mereta denton era il cuntegn. Il commentari de Tuor dat risposta a quasi tuttas damondas, che san vegnir fatgas en connex cun il dretg d'ierta. Quei vul dir bia, pertgei sch'ina lescha ei aunc aschi clara e concisa, vegn ella tuttavia mai a saver satisfar senz'auter a tuttas relaziuns e variaziuns della veta. Ei dat adina puspei cass de dretg, ch'ei aschi complicai, ch'igl ei buca

senz'auter clar, co els ston vegnir sligiai. En siu commentari ha prof. Tuor demussau, ch'el haveva in egl clar, che veseva quella relaziuns e variaziuns della veta era el futur. El haveva veramein la «fantasia giuridica» sco prof. Liver numna quei dun de prof. Tuor en siu necrolog ella Nova Gasetta de Turitg. Ual quella qualitat dil commentari dat ad el ina immensa valeta practica e spargna en beinenqual cass pareris custeivels.

Il commentari dil dretg d'ierta vegn a francar per adina il num de prof. Pieder Tuor denter ils megliers giurists svizzers. El vegn a restar in monument «aere perennius» ella scienza giuridica de nossa patria.

Prof. Tuor ha in summa dedicau ina gronda part de sia activitad al dretg d'ierta per il qual el haveva ina affecziun speciala. El valeva era ell'entira Svizzeria per l'emprema autoritad sin quei terren. Per quella raschun vegneva el era consultaus continuadamein en fatgs d'ierta e ses pareris havevan gronda peisa tier tut las dertgiras. Plinavon savein nus aunc allegar differentas publicaziuns de gronda valeta ord il dretg d'ierta: «Der Grundsatz der Universalsukzession im römischen Recht und in der modernen Gesetzgebung», «Ueberlebender Ehegatte und Nachkommen in Theorie und Praxis des Schweizerischen Erbrechts», «Herabsetzung und Ausgleichung», «Wie man in der Schweiz ein Testament macht», «Testament und Erbvertrag».

Buca meins interessantas che las publicaziuns de prof. Tuor eran sias lecizuns sur il dretg d'ierta. Nus anteriurs scolars de prof. Tuor vegnin mai ad emblidar quels collegs clars e concis de spért e buontad ed enqualgadas era d'ina pulita presa humor.

Nus Grischuns havein tutta raschun d'esser loschs de nies compatriot Pieder Tuor muort sias grondas prestaziuns per la scienza. Mo aunc pli engrazievvels restein nus ad el per ils nundumbreivels survetschs, ch'el ha prestau a nossa cultura ed a nies lungatg romontsch. Malgrad ch'el era professor a Friburg e Berna, malgrad ch'el era adina ferm occupaus cun impurtonts problems scientifics, ha el buca mo mai emblidau la tiara e la mumma romontscha, mobein adina sentiu il palpitar dil cor de quella. Malgrad la distanza eis el adina vivius cun cor e patratg denter nus.

Ils onns novonta dil davos tschentaner, cura che Pieder Tuor era el studi, fuva Caspar Decurtins il grond menader ed animader el combat per nossa cultura e nies lungatg. Il pign student

de Lags cun siu cor aviert per tut bien e bi ei spert s'inflammaus per ils ideals propagai cun gronda ardur da Caspar Decurtins. Pieder Tuor e siu amitg inseparabel Gion Cahannes ein stai cun Caspar Decurtins sper la tgina della Romania. Quels dus amitgs astgein nus numnar ils dus Mentors della Romania durant ils treis emprems decennis suenter la fundaziun. Ei ha bein strusch dau ina radunonza della Romania en quei temps senza la presenza de quels dus amitgs. Omisdus capevan d'animar, entusiasmar ed empalar ils students en ina moda admirabla. Els eran adina perina, deno sch'ei settractava de finanzas. Gion Cahannes cun siu anim grond s'empatschava pauc de finanzas e deivets e giavischava mo, ch'ei vegni prestau bia, manegiond, ch'enzatgi vegni lu bein a pagar, Pieder Tuor che haveva buca pli pign anim era sco giurist en quels graus pli precauts. Era el giavischava bunas prestaziuns, mo insisteva ch'era las finanzas della Romania seigien adina en bien uorden. Quellas carplinas plitost academicas disturbavan denton mai lur amicezia; ellas devan plitost mo perdetga de lur perschuasiun interna e de lur quitau per la buna caussa.

Era ils davos decennis, cura che Ramun Vieli haveva surpriu la rolla dil Mentor, ha prof. Tuor muncau en paucas radunonzas della Romania. Cun plascher seregurdein nus aunc dil plaid spir forza e fiug, ch'el ha teniu igl onn 1955 a Trun cun caschun dell'inauguraziun dil monument per Caspar Decurtins.

Bein ei la Romania stada per Pieder Tuor propi la famiglia romontscha, per la quala el ha adina luvrau e barhau. Denton ha el buca survesiu ni negligiu l'ulteriura cuminonza romontscha. La Ligia Romontscha ha giu en el in bien amitg e cussegliader ton igl onn della fundaziun sco pli tard. Era quella ei adina puspei seviulta a prof. Tuor per cussegl e sustegn, cura ch'ei settractava de sliigar problems pli difficils. El era adina promts, adina surve-tscheivels.

Buca meins impurtonta ei l'activitad de prof. Tuor sco scribent romontsch. Gia las empremas annadas digl Ischi redegidas da Caspar Decurtins portan interessantas lavurs de sia plema. Gia cheu muossa el sia speciala predilecziun per temas ord la historia dil dretg grischun. Ual quella predilecziun ei ina perdetga per sia carezia per nossa tiara e cultura. Siu tema per la dissertaziun «Ils libers de Lags», ch'ei secapescha scretta per tudestg, ei senza dubi era naschius ord quella carezia. En igl

Ischi VI de 1902 publichescha el ina part de quella lavur per romontsch cun il tetel «Il comitat de Lags». Igl Ischi VII de 1903 porta ina fetg interessanta lavur «Ils proverbis giuridics romontschs», e quel de 1906 VIII in studi giuridic-historic «Dal temps della reformaziun».

Igl onn 1907 ha Caspar Decurtins, igl empren redactur digl Ischi abdicau. La Romania ha lu giu la ventireivla idea d'incaricar prof. Pieder Tuor cun la redacziun. Cun tschaffen e forza giuvenila ha quel surpriu la tgira per igl organ della Romania. Ell'introducziun de sia emprema annada, digl Ischi IX, engrazia el a siu antecessur e declara de vuler marschar «vinavon per la medema strada». Sco en sias grondas ovras scientificas vul el era scriver igl Ischi en moda clara ed entelgeivla. «Nus lein sestentar de purtar mo lavurs de valeta litterara, ne scientifica, lavurs denton entelgeivlas a scadin cumin um ord il pievel romontsch; nus scrivin per il pievel sco el viva e braha en nos-sas muntognas».

Prof. Tuor ha tenuu quella empermischun. De quei dattan perdetga las annadas digl Ischi da 1907 entochen 1926. Sco redactur eis el buca secuntentaus de mo procurar per buns collaboraturs e ded ordinar lur lavurs. El ha era sez scret e turnau a scriver. Mintga Ischi comparius sut sia redacziun porta silmeins ina lavur impurtonta de sia plema. Era suenter 1926, igl onn ch'el ha surdau la redacziun a Ramun Vieli, eis el restaus in fideivel collaboratur digl Ischi.

Capeivlamein pertuccan las lavurs publicadas egl Ischi en emprema lingia materias, per las qualas Pieder Tuor haveva ina speciala predilecziun. Alla historia dil dretg grischun, al terren ch'el ha entschiet a cultivar gia en sia dissertaziun, ha el dedicau in diember preziusas lavurs. En ina emprema annada, Ischi 1907 (IX), publichescha el il zun interessant tractat «Co dertgavan nos babuns sur malfatgs». Igl onn 1911 compara sia lavur «La passiun de Sumvitg» cun fetg instructivas ponderaziuns sur la veglia procedura penala de nos cumins. Cun caschun dil giubileum della Ligia Grischa digl onn 1924 dat prof. Tuor sclariment ed instrucziun al pievel romontsch sur «La brev della Ligia» e sur «La fundaziun della Ligia grischa tenor ils vegls cronists». Ina fetg meriteivla ed impurtonta publicaziun ei plinavon sia lavur sur «Ils documents giuridics romontschs», comparida 1928 egl Ischi XX.

Quellas lavurs ord la historia dil dretg ein surtut d'eminenta impurtonza scientifica. Mo prof. Tuor, ch'enconuscheva sco strusch in auter la muntada dil dretg per mintgin, haveva era il basegns d'instruir il pievel romontsch el dretg modern. Quei ha el gia mussau cun siu cudisch «Das neue Recht». Era agl Ischi ha el mess a disposiziun sia plema per quei intent. Cun plascher ed interess ha il pievel romontsch legiu sias publicaziuns «Vegl e niev dretg civil», 1908, «Il niev dretg d'ierta ed il stan puril», 1909, «Sul far testament» 1910. Quellas lavurs concisas, claras ed entelgeivlas per mintgin han gidau grondamein a popularisar il niev dretg civil. Era oz rendan ellas buns survetschs a tgi ch'enquera sclariment en quellas damondas de dretg.

Sper quellas materias giuridicas, ch'eran propriamein gia de professiun il paun de mintga di per prof. Tuor, ha il moviment romontsch cun ses problems e combats adina scaldau siu cor e siu patratg. Igl Ischi, igl organ della Romania, era per el ina scantschala quasi predestinada per dar expressiun a ses sentiments ed a sias ideas. El ha era fatg diever de quella scantschala e publicau in diember artechels che nus astgein numnar programmatics per il moviment romontsch.

La Romania era en sia fundaziun ina societad exclusivamein studentica ed academica. Ils emprems diesch onns eis ella era facticamein s'occupada mo dils students e studegiai. Ils menaders della Romania ein denton vegni pertscharts, che quella activitad seigi buca sufficiente per mantener il romontsch. Per contonscher quella mira era ei necessari d'interessar e gudignar igl entir pievel. Per quella idea batta Pieder Tuor via en sia «Orientaziun» egl Ischi de 1910. Als dubitaders e targlinaders di el: «Nus mein tiel pievel, mo buca per sesbassar en faulsa popularitad, buca per sedrizzar suenter sias lunas e queidas, mobein per trer el ad ault tier l'enconuschientscha ed amur de quei ch'ei ver, bi, sogn e venerabel». Quei patratg programmatic ha la Romania lu era facticamein realisau.

Prof. Tuor ha era tractau problems de muntada generala per il romontsch. Egl Ischi de 1912 anflein nus ina biala lavur «Nus Romontschs ed il Talian» ed en quel de 1922 ina tala sur «La muntada nazionala dil lungatg romontsch». Interessants ei era siu necrolog per Caspar Decurtins, per il grond campiun de Trun, compariu egl Ischi 1918.

Aunc differentas publicaziuns romontschas de Pieder Tuor, comparidas egl Ischi ed en auters organs fussen meretas de vegnir allegadas. Per buca surpassar memia il spazi concediu stuein nus tralaschar quei. Remarcar stuein nus denton, che prof. Tuor ha era adina puspei mess a disposiziun sia plema a nossa Gasetta Romontscha. Quei ei segiramein per part daventau per amicezia enviars ils redacturs, mo da l'otra vart segiramein era, perquei che Pieder Tuor haveva in basegns intern d'orientar ed instruir nies pievel era da quella scantschala anora.

Alla fin astgein nus dir, che prof. dr. Pieder Tuor seigi staus denter ils Sursilvans che han, bandunond la patria, clamau cun Alfons Tuor:

Stai bein o Surselva, ti pievel roman,
Fideivels er stundel a ti el lontan!
Miu pievel, jeu sentel, jeu sun de tiu saung.
A ti auda semper miu cor e miu maun!

Pieder Tuor ha tenui quella empermischun ed ei staus fideivels a siu pievel roman, al pievel de siu saung. Siu pievel vegn era a restar fideivels ad el, salvond el per adina en pia ed engrazievla memoria.*)

Dr. Augustin Cahannes,
president dil Cussegl Pign

*) *Remarca redaccionala:* Quest necrolog, prof. dr. Pieder Tuor, compara egl Ischi, sco era ellas «Annalas», per las qualas el ei vegnius empustaus avon, e quei cun consentiment digl autur sco era della redacziun dellas Annalas per la Surselva, sgr. prof. dr. Paul Tomaschett, Altdorf.